

Magyarország helyzete és részvétele a II. világháborúban

Előzmények – az 1930-as évek jellemzői

Az 1930-as években a magyar politikai életben erőteljes **jobbrtolódás** figyelhető meg. Az ország **kapcsolatai egyre erősebbé váltak a szélsőjobboldali hatalmakkal**, a fasiszta Olaszországgal és a náci Németországgal.

A kapcsolatok erősödésének **kettős oka volt**. Egyrészt a Horthy-korszak egészében a magyar külpolitika előterében állt a **revízió, az igazságtalan trianoni béke felülvizsgálatának igénye**, ebben pedig partnert, támogatót olyan államokban talált a magyar vezetés, amelyek szintén sérelmezték az I. világháborút lezáró békéket. Az „elégedetlen győztes” Olaszország és versailles-i békében megalázott Németország ilyen államok voltak.

Másrészt az 1930-as évek elején minden országot érintő **gazdasági világválság** is ezen államokkal erősítette a kapcsolatokat. Magyarországon a válság elsősorban a mezőgazdaságot sújtotta, a magyar vezetés fő törekvése az volt, hogy **a magyar mezőgazdaság termékeinek találjon piacot**. Ebben a partnerek szintén a szélsőjobboldali államok lettek az ország számára.

Mindezek miatt szokás azt mondani, hogy Magyarország a '30-as években **kényszerpályára került**. A revízió és a gazdasági kényszer miatt erősödő német-olasz orientáció **a belpolitikára is hatással volt**, nálunk is megjelentek a szélsőjobboldali, náci eszméket követő mozgalmak (**nyilaskeresztes mozgalom**, vagy a magyarországi németek náci jellegű szervezete, a **Volksbund**). A **szélsőjobb megerősödése** 1932-1936 között, **Gömbös Gyula miniszterelnöksége** alatt vált jellemzővé, aki maga is a fasiszta Olaszországot és vezetőjét, Mussolinit tekintette példának.

Gömbös halála után **Horthy Miklós kormányzó**ként úgy igyekezett fékezni a jobbrtolódást, hogy **angolbarát, a nyugati orientációt követő politikusoknak adott miniszterelnöki megbízást**. A Gömböst követő **Darányi-, majd Imrédy-kormány** azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, a jobbrtolódás folytatódott. Köszönhető volt ez annak is, hogy a '30-as évek második felében **a náci Németország sorra könyvelhette el a sikereket a revízió, a versailles-i korlátozások felszámolása terén**. **A magyar politikusok nagy része ezért inkább a német orientáció mellett foglalt állást, abban bízva, hogy német oldalon a magyar revíziós törekvések is sikeresek lesznek**. A jobbrtolódás tehát folytatódott, ami az ország fegyverkezésében (győri program) és az első zsidótörvény elfogadásában is megnyilvánult. Horthy azonban továbbra is a szélsőségek fékezésének híve volt, ezért is adott miniszterelnöki megbízást 1939 elején gróf Teleki Pálnak. Teleki másodszor töltötte be a miniszterelnöki posztot, Horthy tőle is német-olasz orientáció lazítását várta el, mint elődeitől.

1939. febr. – 1941. ápr. gr. Teleki Pál második miniszterelnöksége

Teleki Pál Horthy elvárásainak megfelelően **egyensúlyt próbált a teremteni mind a bel-, mind a külpolitikában.**

Külpolitikájában megmaradt ugyan a **német orientáció a revízió miatt**, hiszen **Magyarország nem hagyhatta elszalasztani a lehetőséget a régóta várt területek visszaszerzésére**, ha ez német segítséggel történik is. **Ugyanakkor óvakodott attól, hogy Magyarország tartósan elkötelezze magát a németek felé.** Ez annyit jelentett, hogy ha mód és lehetőség adódik, Magyarországnak önerőből, külső segítség nélkül kell a revíziós igényeket érvényesíteni.

1939. márciusában Csehszlovákia német megszállása kínált például ez utóbbira lehetőséget. **Csehszlovákia német megszállásával és a Szlovákia függetlenné válásával** egyidőben Magyarország kihasználta az alkalmat a revízióra: **a magyar hadsereg bevonult Kárpátaljára**, ezzel **kb. 12000 km²-nyi terület** került vissza Magyarországhoz. **Ez volt az első önálló, nem külső segítséggel történt revíziós siker.**

1939. májusában ugyanakkor elfogadták a **második zsidótörvényt**. A törvény szintén a bel- és külpolitikai egyensúly biztosítását szolgálta: a németek pozitívumként értékelték, a hazai szélsőjobboldalt (nyilasok) is csitította ezzel a kormányzat. „A zsidók gazdasági és közéleti térfoglalásának korlátozásáról!” szóló törvény már **a náci nürnbergi törvényekhez hasonlóan faji alapon határozta meg a zsidóságot** (zsidó az, akinek egyik szülője vagy két nagyszülője zsidó), **és 6 %-os korlátozást írt elő az értelmiségi és művészeti pályákon** (ennyi lehet ezeken a pályákon a zsidó származásúak aránya).

1939. szeptember 1.: Németország lerohanja Lengyelországot, ezzel **kezdetét veszi a második világháború.**

Teleki határozottan megtagadta Magyarország részvételét Lengyelország lerohanásában, sőt Magyarország megnyitotta a határt közel 100 ezer lengyel menekült előtt. Teleki a háború kitörése után egyértelműen a **fegyveres semlegesség** elvét próbálta követni. Ez annyit jelentett, hogy **Magyarországnak tartózkodni kell bármilyen konfliktusban való tényleges fegyveres részvételtől, megőrizni a katonai erejét**: a háború kimenetele ugyanis bizonytalan, **Magyarország pedig nem áldozhatja fel erőit más érdekekért ok nélkül.** Ez nem zárta ki azonban továbbra sem azt, hogy a német-olasz orientáció megmaradjon.

A háború eseményei is igazolták a német orientáció fenntartását. 1939-40-ben **Németország sikereket ért el**, Franciaország vereséget szenvedett, Európában gyakorlatilag csak Anglia maradt a tengelyhatalmak ellenfele.

1940 aug. 30-án Magyarország ismét német segítséggel ért el revíziós sikert. A **második bécsi döntés** értelmében, amely német és olasz döntéssel született, **Észak-Erdélyt és a Székelyföldet visszacsatolták** Magyarországhoz. Az ország területe ezzel további, **kb. 43 ezer km²-nyi területtel gyarapodott.** A revíziós sikert ugyanakkor beárnyékolta, hogy nem önerőből valósult meg az újabb revízió. Nyilvánvalóvá volt, hogy ennek ára az, hogy Magyarország még szorosabbra fűzi a kapcsolatait a tengelyhatalmakkal. Ez hamarosan meg is történt: **1940. novemberében Magyarország csatlakozik a szélsőjobboldali hatalmakat tömörítő Háromhatalmi Egyezményhez.**

Az erősödő elköteleződés közepette **Jugoszlávia maradt az egyetlen a környező államok közül, amelyen keresztül Magyarország még kapcsolatot tarthatott a nyugati hatalmakkal.** **1940. decemberében** a külpolitikai egyensúly fenntartása miatt jugoszláv-magyar **örökbarátsági szerződés született.** Ez a szerződés lett aztán az, ami Teleki tragédiájához vezetett.

1941. márciusában ugyanis a német vezetés döntött a **Jugoszlávia elleni katonai akcióról**, részben a Balkán-félszigeten harcoló olaszok megsegítése, részben a Szovjetunió elleni tervezett támadás előkészítése miatt. **Hitler Magyarország részvételét (a német csapatok átengedését az ország területén) kérte az akcióban.**

Teleki ezzel válaszút elé került: ha Magyarország eleget tesz a német kérésnek, végleg elkötelezi magát a német oldalon, vagyis az addig őrzött semlegességről végleg lemondhat, ráadásul felrúgja a néhány hónapos örökbarátsági egyezményt ; ha nem, félő, hogy Németország nem tekinti tovább partnernek Magyarországot, és ennek beláthatatlan következményei lehetnek.

A kiút nélküli helyzetben **Teleki végül 1941. április 4-én öngyilkosságot követett el**, utódja **Bárdossy László lett.**

Áldozata azonban hiábavaló volt: április 6-án német csapatok támadták meg Jugoszláviát Magyarország területén keresztül. Néhány nap múlva Jugoszlávia felbomlott, így az örökbarátsági szerződés már nem kötelezte Magyarországot, mivel az állam, mellyel kötötték már nem létezett. Erre hivatkozva **április 11-én** magyar csapatok szállták meg **D-Baranyát, Bácskát, Muravidéket**, ismét sikeres revíziót valósítva meg ezzel.

1941. ápr. – 1942. febr. Bárdossy László miniszterelnöksége – a belépés a világháborúba

Néhány hónappal a Jugoszlávia elleni akció után, **1941. jún. 22-én** Németország megtámadta a Szovjetuniót. Magyarország most sem csatlakozott azonnal az akcióhoz, a katonai akcióhoz ürügy kellett.

1941. jún. 26-án 3 magyar várost (**Munkács – Kassa – Rahó**) ismeretlen gépek bombáztak. A hivatalos állítás szerint szovjet gépek követték el, ezért **június 27-én a Bárdossy-kormány hadat üzen a Szovjetuniónak. Ezzel immár Magyarország hivatalosan is belépett a hadviselő országok sorába.**

A magyar vezetés döntésben ekkor már jelentős szerepet játszott a félelem „a revízió revíziójától”: a románok és szlovákok, akiktől korábban Magyarország jelentős területeket nyert vissza a német-olasz döntések (bécsi döntések) révén, azonnal csatlakoztak a Szovjetunió elleni harchoz a németek oldalán; féltő volt, hogy ha Magyarország nem csatlakozik, az ő javukra a megszerzett területeket a németek ugyanúgy vissza is adhatják. A revízió további sikere és az elért eredmények elvesztésétől való félelem motiválta elsősorban a tényleges háború lépést.

Az tengelyhatalmak iránti elköteleződést több esemény is jelezte a hadüzenet mellett. **1941. júliusában megkezdődött az 1. magyar hadsereg kiszállítása** a szovjet frontra (kb. 45 ezer fő), melynek feladata az utánpótlás ellenőrzése volt zömmel. Az év végén azonban, amikor a Szovjetunió gyors lerohanásának terve kudarcot vallott, a németek újabb magyar haderő kiállítását követelték, egy kb. 200 ezer fős haderő képében (ez lesz a későbbi 2. magyar hadsereg, amely a Don-kanyarban súlyos veszteségeket szenved majd).

A belpolitikában szintén az elköteleződés jele volt 1941. augusztusában a harmadik zsidótörvény, amely megtiltotta a zsidó és „nemzsidó” közötti házasságot, büntette a fajgyalázást (zsidó és „nemzsidó” közti házasságon kívüli nemi kapcsolatot).

Az eseményeknek azonban más hatása is volt: 1941 során a lakosság először tapasztalta meg az életkörülmények romlását (**élelmiszer-jegyek bevezetése**, a vásárolható mennyiség korlátozása), amely a háborúellenes hangulat kialakulásához vezetett. **Háborúellenes tüntetésekre** került sor (1941. okt. 6. Batthyány örökmécsesnél, nov. 1-jén a Kerepesi úti temetőben). 1941 karácsonyán a **Népszava karácsonyi számában** antifasiszta, háborúellenes hangvétellű cikkek jelentek meg.

Bárdossy bukását végül az **újvidéki események** okozták. 1942 januárjában a Jugoszláviától visszacsatolt területen (Újvidék, Bácska) a magyar hatóságok jugoszláv partizánok elleni razziát szerveztek. A razzia csak ürügy volt **a térség etnikai megtisztítására**, igazából a helyi szerb lakosság elleni akcióról volt szó. A razzia során magyar tisztek kb. 3-4000, zömmel szerb és zsidó lakost gyilkoltak le partizánoknak minősítve őket.

Bár vizsgálat után elítélték a felelősöket, Bárdossy 1942. februárjában benyújtotta lemondását.